

Holló Róbert

AZ INDIÁN IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS

Őslakos törzsi bíróságok az Egyesült Államokban

BEVEZETÉS

Az indián törzsi bíróságok és a *Courts of Indian Offenses* (Indián Bűncselekmények Bírósága) vitális szerepet játszik az Egyesült Államok különböző indián rezervátumaiban élő indián és nem-indián személyek között felmerülő viták rendezésében. A törzsi bíróságokat az indián törzsek működtetik a törzs által hozott vagy a törzs saját jogrendszerébe emelt törvények és eljárási rendek alapján, amelyek gyakran eltérnek a szövetségi és állami bíróságok törvényeitől és eljárásaitól. A legtöbb törzs a Belügyminisztériumtól kap finanszírozást bírósági rendszerének működtetésére, bár sok törzs ezt a finanszírozást saját forrásaiból egészíti ki. A *Courts of Indian Offenses* viszont az Egyesült Államok belügyi igazgatása és a *Bureau of Indian Affairs* által egyes rezervátumokban működtetett különleges bíróságok. Ezek a bíróságok a *Code of Federal Regulation* 25. kötetében foglalt szövetségi rendelkezések alapján működnek, és ezért gyakran „CFR” bíróságoknak nevezik őket. Jelenleg körülbelül 150 törzsi bíróság működik az Egyesült Államokban és körülbelül 20 CFR bíróság. Bár az őslakosok számos más módszerhez is folyamodnak a vitáik rendezésében, beleértve azokat a hagyományos vitarendezési módszereket is, amelyek közül néhányat a törzsi igazságszolgáltatási rendszerükbe is bevontak, ez a dokumentum elsősorban az indián törzsek és az Indián Ügyek Hivatala által létrehozott hivatalos igazságszolgáltatási rendszerekre összpontosít.

RÖVID TÖRTÉNELMI ÁTTEKINTÉS

Bár az indiánoknak voltak módszereik a viták megoldására, mielőtt az angol jogot bevezették volna az észak-amerikai kontinensen, a hivatalos bírósági intézmények indián területeken való megjelenése meglehetősen új dolog.¹ A törzsi bíróságok kialakulása egy 1880-as években történt esetre vezethető vissza, amely a mai dél-dakotai Rosebud indián rezervátumban történt,

¹ Az „indián terület” kifejezést általában arra a területre használják, amire egy törzs joghatósága kiterjed. Az indián terület a 18 USC 1151 számú szövetségi törvény értelmében a következő fogalmakra vonatkozik: magában foglalja az indián rezervátumon belüli összes földterületet, az indiánok területén áthaladó útjogokat kisajátított földeket, valamint a gazdálkodást nem végző – ún. „dependent”, vagy szövetségi ellátmánytól függő indián közösségeket.

amikor egy Crow Dog nevű lakota állítólag megölt egy másik lakota indiánt, Spotted Tail-t.² A gyilkosság idején nem volt hivatalos lakota bírósági rendszer, hanem a lakoták, a viták megoldásának hagyományos módszereit használva, Crow Dog-ot a törzs egy hétre kiközösítette, majd ezt követte a megbocsátási ceremónia, ahol az áldozat családja megbocsátotta Crow Dog bűnét, majd megkezdődött a „gyógyulási” folyamat -mind az áldozat hozzátartozói, mint az elkövető tekintetében -, amiben arra kötelezték Crow Dog-ot, hogy nyújtson kárpótlást Spotted Tail családjának azzal, hogy biztosítja a család számára szükséges ellátást. Nem volt akasztás, nem volt börtönbüntetés. A szövetségi területi bíróságok, aggódva, hogy a lakota módszer miatt Crow Dog büntetlenül maradt, közbeléptek, és gyilkosság miatt fehér, szövetségi bíróság elé állították.

Az Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága kimondta, hogy a szövetségi bíróság nem emelhet vádat Crow Dog ellen gyilkosságért, mivel a Lakota sziúk és az Egyesült Államok közötti szerződésben a Lakota sziúknak fenntartották a jogot, hogy saját igazságszolgáltatást végezzenek.³ Az Egyesült Államok kormánya úgy érezte, hogy ez az ügy példázza a bűnüldözés és az igazságszolgáltatás hiányosságait az indián területeken, és gyorsan cselekedett is, hogy a súlyos bűncselekményeket elkövető indiánokat szövetségi fennhatóság alá vonja. Az Egyesült Államok belügyminisztériuma, az indiánügyeket irányító szövetségi ügynökség szintén lépéseket tett annak érdekében, hogy az indián rezervátumokban „*Courts of Indian Offenses*” néven egy különbíróságot hozzon létre,⁴ amelyek a szövetségi szabályozáson belül, a *Code of Federal Regulations* (más néven „CFR”⁵) található *Code of Indian Offenses* nevű törvénykönyv alapján ítélkezett a kevésbé súlyos bűncselekmények elkövetői felett, valamint rendezte a törzs tagjai közötti vitákat. Ezeket a bíróságokat CFR bíróságoknak nevezték. Fontos jellemzőjük, hogy a nem-indián személyek nem vonhatók ezen bíróságok joghatósága alá a kifejezett beleegyezésük nélkül. Az így létrehozott bíróság bírói közül sokan a helyi BIA⁶ felügyelői voltak, akiknek célja az volt, hogy az őslakosokat beolvassák a nem-indiánok világába, és elnyomjanak minden olyan tevékenységet, amely ezt az integrációs célt akadályozta. E bíróságok többsége és a törvények, amelyek alapján működtek, nem tükrözték az őslakosok

² Sydney J. Harring: *Crow Dog's Case: American Indian Sovereignty, Tribal Law and United States Law in the Nineteenth Century*, 1994, 8; valamint ld. *Ex parte Crow Dog*, 109 U.S. 556 (1883).

³ A kongresszus ezt a súlyos bűncselekményekről szóló törvényt, a *Major Crime Act* (18 USC 1153) megalkotásával tette, amely kiszélesítette a szövetségi bíróságoknak a hatáskörét, és lehetővé tette, hogy büntetőeljárást indítsanak az indiánok ellen, akik bizonyos súlyos bűncselekményeket követnek el a rezervátumokban, beleértve a gyilkosságot is.

⁴ Robert N. Clinton (et al.): *American Indian Law: Cases and Materials*, Michie Co., 1991, 207.

⁵ A *Courts of Indian Offenses* a Szövetségi Szabályozási Kódex (*Code of Federal Regulations*, CFR) alapján jönnek létre, innét a rövidítés.

⁶ *Bureau of Indian Affairs* (Indián Ügyek Hivatala)

értékeit és szokásait, hanem ehelyett arra tettek erőfeszítéseket, hogy ezeket az értékeket az uralkodó társadalom által fontosnak tartott értékekké változtassák.

KORAI TÖRZSI BÍRÓSÁGOK

Az indián törzsek csak 1934-ben kaptak engedélyt arra, hogy saját igazságszolgáltatási kódexet hozzanak létre, és bíróságokat működtessenek az indián törzsek által elfogadott törzsi törvények végrehajtására⁷. Ennek az igazságszolgáltatási rendszernek a létrehozása az indián nemzetek létezésükből fakadó eredeti jogköréből fakad, abból a velük született és őket saját jogon megillető szuverenitásból fakad, hogy saját törvényeket fogadjanak el, és azok alapján szabályozzák, kormányozzák saját magukat. Fontos megjegyezni, hogy a szövetségi és állami bíróságokkal ellentétben, amelyeket az Egyesült Államok és a tagállamok alkotmánya különálló, de egyenrangú kormányzati ágként hozott létre a végrehajtó és a törvényhozó hatalmi ágakkal együtt, a legtöbb törzsi bíróságot a törzs vezető testülete által biztosított hatáskörben hozták létre. Egyesek szerint ez azt jelenti, hogy a törzsi bíróságok nem működnek a törzsi kormánytól elkülönülten, azaz a rendszerben nincs jelen a klasszikus hatalommegosztás, nincs garantálva a hatáskörök szétválasztása. Viszont az is igaz, hogy a legtöbb törzsi igazságszolgáltatási törvénykönyv és alkotmány rendelkezik a törzsi bíróságok függetlenségéről. A legtöbb törzsi igazságszolgáltatási kódex szabályozza a törzsi bíróságon alkalmazható eljárási rendet, valamint deklarálja a bíróság elé terjeszthető ügyek különböző típusait is. A törzsi törvénykönyvek fontos részei közé tartoznak azok a szakaszok, amelyek meghatározzák a bíróság joghatóságát, valamint azt, hogy hol, milyen területen kell a jogvitára okot adó eseménynek megtörténnie ahhoz, hogy a törzsi bíróság joghatósága kiterjedjen rá. Egyes indián törzsek nem döntöttek úgy, hogy saját törvénykönyvet fogadjanak el, és továbbra is a *Code of Federal Regulations*-ben található *Code of Indian Offenses* – kvázi „Indián Bűncselekmények Törvénykönyve” – alapján működnek, és ugyanezen okok miatt a kisebb törzsek nem engedhették meg maguknak, hogy saját bírósági rendszert működtessenek, ezért úgy döntöttek, hogy megtartják a BIA által működtetett CFR bíróságokat. Ezek a bíróságok hasonlóak a törzsi bíróságokhoz, azzal a különbséggel, hogy a BIA anyagilag felelős az ilyen bíróságok igazgatásáért, vagyis fenntartóként működik. A legtöbb CFR bíróságon van kirendelt védő, míg sok törzsi bíróságon ilyen kötelezettség nincs. A törzsi bíróságoktól némileg eltérnek

⁷ Ez az 1934. évi Indian Reorganization Act elfogadásának eredményeként jött létre. Az ezt követő szövetségi rendeletek lehetővé tették az indián törzsek számára, hogy saját törzsi törvénykönyvet alkossanak és létrehozzák saját igazságszolgáltatási rendszerüket. Ld. 3 Fed. Reg. 952-959 (1938), kodifikálva: 25 CFR 11

a CFR bíróságok által tárgyalható ügyek típusai is, mivel a CFR bíróságok nem tárgyalhatnak törzsi belső vitákat, például választási vagy politikai vitákat, és nem tárgyalhatnak olyan vitákat, amelyekben nem-indián felek vesznek részt, kivéve, ha azok beleegyeznek abba, hogy a CFR-bíróság felettük ítélkezzen.

PUBLIC LAW 280⁸

Néhány államban a törzsek nem működtetnek bírósági rendszereket, vagy olyan bírósági rendszereket működtetnek, amelyek nagyon korlátozott típusú ügyeket tárgyalhatnak, mint például a törzs vadászati és halászati törvényeinek a megsértése vagy a *Indian Child Welfare Act* - az Indián Gyermejkölési Törvény - alapján felmerülő ügyek⁹. Ezekben az államokban, amiket „*Public Law 280*-as államoknak” is hívnak¹⁰ az állami bíróságok indítanak büntetőeljárást minden olyan indián és nem-indián személy ellen, aki indián rezervátumokban bűncselekményt követ el, és az állami bíróságok tárgyalják a magánvitákat, például a válaszokat, szerződéses vitákat, személyi sérüléses ügyeket és egyéb, indián és nem-indián felek között felmerülő ügyeket is, de még ezekben az államokban is léteznek azonban törzsi bíróságok, amelyek bizonyos típusú jogvitákat továbbra is tárgyalhatnak. Ezért van az, hogy az igazságszolgáltatást kereső indián személynek mindig tájékozódnia kell a törzsi jog létezéséről vagy törzsi bíróság létezéséről egy adott törzs esetében, még akkor is, ha a törzs rezervátuma egy *Public Law 280*-as államban található.

⁸ 1953-ban a Kongresszus elfogadta a Public Law 83-280. nevű törvényt, amely egyes államoknak büntetőjogi joghatóságot biztosít a rezervátumokban élő indiánok felett, és lehetővé teszi, hogy a törzsi vagy szövetségi bíróságok joghatósága alá tartozó polgári peres ügyeket az állami bíróságok intézzék.

⁹ Az *Indian Child Welfare Act* (25 USC 1901), azért fogadták el, hogy az indián törzsi bíróságok számára nagyobb hatáskörrel rendelkezzenek az indián gyermekek otthonukból való kiemelésével kapcsolatos ügyek elbírálásában és nevelőszülőkhöz vagy örökbefogadó családokhoz kerüljenek.

¹⁰ A Public Law 83-280. (25 USC 1321-1326; 28 USC 1360; 18 USC 1162.) miatt nevezik így őket. Ez a törvény bizonyos rezervátumokban tapasztalható bűnüldözési és igazságszolgáltatási rendszer hiánya miatt és annak pótlására született. A törvény szerint egyes államok (Minnesota, Wisconsin, Kalifornia, Nebraska, Oregon és később Alaszka) hatáskörrel rendelkeztek az indiánok területén felmerülő viták eldöntésére, a többi állam pedig lehetőséget kapott arra, hogy átvegye ezt a hatáskört azáltal, hogy hatályba lépteti ezt a szövetségi törvényt saját rendelkezések meghozatalával.

BÉKEBÍRÁSKODÁS ÉS HAGYOMÁNYOS BÍRÓSÁGOK

A közelmúltban több indián törzsnél az a tendencia jelent meg, hogy visszaállítják az őslakosok hagyományos vitarendezési módszereit, és ezeket a törzsi bírósági rendszer részévé teszik. Számos rezervátumban az indián törzsi bíróságok olyan módszereket alkalmaznak, mint a „békebírászkodás”¹¹, az ún. „ítélő körök”¹² vagy más, olyan vitarendezési eljárásokat, amelyek jobban hasonlítanak az indiánok közötti viták rendezésének azelőtti módjaira mielőtt a nem-indián társadalom közbelépett volna.

A TÖRZSI BÍRÓSÁGOK MA

A ma létező törzsi bíróságok és CFR bíróságok eljárásai, módszerei változatos gyűjteményt alkot. Sok törzsi bíróságon ítélkező bíró képzett ügyvéd, de ennek a mondatnak az első része azt is indikálja, hogy ez nem mindig van így. A törzsi bíróságok szerencsésnek mondhatják magukat, hogy vannak olyan köztisztelőben álló tagjaik, akik nem képzett jogászok, de a közösségben való elismertségük és tekintélyük alapján törzsi bíróként szolgálhatnak. Ezek a személyek ismerik az adott törzstörténelmét, legendáit, szokásait, hagyományait, és képesek arra, hogy ezt a tudást és tapasztalatot alkalmazzák a viták rendezésében. A nagyobb törzsi bíróságokon vannak jogi végzettséggel rendelkező, de ügyvédként soha nem praktizáló bírók is. Sok törzsi tag, aki jogot végzett majd ügyvéddé vált, visszatért a törzséhez bíróként dolgozni, ezzel is növelve a bíróságok megbecsülését a törzsi tagok szemében.

A törzsi bírókat általában a törzst vezető testülete nevezi ki egy bizonyos időtartamra. Más törzsek választásokat írnak elő a törzsi bírói tisztség betöltésére, míg megint mások a két módszert vegyítik, vagyis a bírónak időszakonként meg kell magukat mérettetni egy választáson ahhoz, hogy aztán őket kinevezhessék, vagy, hogy a helyüket továbbra is megőrizzék. A legtöbb törzsi bíróság lehetővé teszi, hogy ügyvédek és „laikus ügyvédek” – a törzsi jogban jártas egyéb törzsi tagok – egyaránt képviseljenek személyeket a törzsi bíróságon. Minden törzsi bíróságnak saját módszere van arra, hogy hogyan engedi be az ott praktizáló személyeket, egyeseknél ügyvédi vizsgát írnak elő, míg a legtöbbnél az ügyvédnek csupán be

¹¹ A navahói törzsi bíróságnak például van egy külön ága, a „*Peacemaker Court*”, amely lehetővé teszi a törzst tagjai számára, hogy a szokásos vitarendezési módszer helyett ezt a módszert alkalmazzák a konfliktus megoldására. Ld. Gloria Valencia-Webber: *Tribal Courts: Custom and Innovative Law*, *New Mexico Law Review*, Vol. 24., Issue 2, 1994.

¹² A minnesotai *Mille Lacs Band of Chippewa* indiánok ezt a módszert alkalmazzák a fiatalok bűnelkövetők elítélésére.

kell fizetnie egyfajta regisztrációs díjat, és tanulmányoznia kell a törzsi törvénykönyvet és alkotmányt.

A TÖRZSI BÍRÓSÁGOK JOGHATÓSÁGA

JOGHATÓSÁG BÜNTETŐÜGYEKBEN

A törzsi bíróságokat kevésbé ismerő személyek meglepődhetnek azon, hogy mennyire hasonlóak a törzsi bíróságok eljárásai az állami és szövetségi bíróságok eljárásaihoz. A törzsi bíróságok eskü alatt vallomást tévő tanúkat hallgatnak meg, nyilvántartást vezetnek a bírósági eljárásokról, és bírói és esküdtszéki rendszert is alkalmaznak az ügyek eldöntésére. Az egyik nagy különbség a törzsi és az állami bíróságok között a törzsi bíróságok joghatóságának korlátai bizonyos ügyek és személyek felett. Míg az állami bíróság egy általános joghatóságú bíróság, ami azt jelenti, hogy a bíróság ítélezhet minden olyan személy felett, aki az állam területén bűncselekményt követett el, vagy valamilyen kapcsolatban áll az állammal, a törzsi bíróságok esetében bizonyos cselekmények és személyek feletti joghatóságát korlátozzák legfelsőbb bírósági határozatok és kongresszusi határozatok. Például, a törzsi bíróságok nem indíthatnak büntetőeljárást olyan nem-indiánok ellen, akik a rezervátumban követnek el bűncselekményeket, még akkor sem, ha azokat a törzsi tagjai ellen követik el. Ezeket a bűncselekményeket – abban az esetben, ha a sértett indián – szövetségi bíróság előtt kell elbírálni. Ha a bűncselekmény nem-indián ellen irányult vagy immateriális bűncselekményről van szó, akkor a tagállami bíróság jogosult eljárni. Ennek oka, hogy az Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága megállapította, hogy büntetőügyekben az indián törzsek nem rendelkeznek a nem-indiánok magatartásának szabályozására vonatkozó eredeti jogosultsággal. A törzsi bíróságok azonban büntetőeljárást indíthatnak minden olyan indián személy ellen, aki a rezervátum területén bűncselekményt követett el. Az indián törzsi bíróságok hasonlóan korlátozottak a törvényt megszegő indiánokra kiszabható büntetések típusát illetően. Jelenleg a szövetségi törvény¹³ megtiltja, hogy a törzsi bíróság börtönbüntetést egy évnél hosszabb időre szabjon ki egy-egy elkövetett bűncselekményért. Ennek eredményeképpen a legtöbb törzsi nem emel vádat súlyos bűncselekmények, például gyilkosság, nemi erőszak és súlyos testi sértés miatt, és inkább a szövetségi bíróságokat bízza meg az ilyen bűncselekmények üldözésével.

¹³ Ld. 25 USC 1302.

Ennek ellenére néhány törzsi törvénykönyv szabályt alkotva üldözi az ilyen súlyos bűncselekményeket és jogot formál az ítélkezésre.¹⁴ A legtöbb törzsi börtön szintén nem alkalmas hosszú távon a fogvatartottak elhelyezésére, ehelyett inkább olyan celláik vannak, amelyekben a rabok rövid elzárásukat tölthetik el. Más törzseknek szerződést kell kötniük a városi vagy megyei önkormányzatokkal az elítélteik fogvatartását biztosítandó. A törzsi bíróságok esetén az elkövetés helyszíne is jelentőséggel bír, ugyanis általában a törzsi bíróságok csak a rezervátumban elkövetett bűncselekmények felett ítélkezhetnek.

JOGHATÓSÁG POLGÁRI ÜGYEKBEN

Az indián törzsek és szerveik is gyakran érintettek polgári jogvitákban, így a törzsi bíróságok igen széles hatáskörrel rendelkeznek a polgári jogviták elbírálására, különösen akkor, ha a jogvita a személyes kapcsolatok valamely területét érinti, mint például a házasság, az örökbefogadás vagy a gyermekelhelyezés. A törzsi bíróságok a személyi sérüléssel kapcsolatos perekről kezdve, ahol a károsult több millió dolláros kártérítést követel, egészen a sokkal szerényebb kártérítési kérelmeket tartalmazó, pár dolláros, szimbolikus értékű követelésekkel kapcsolatos ügyeket is tárgyaltak már. A törzsi bíróságok napi ügyeinek összetétele nagyon hasonlít az állami bíróságokéhoz, ahol sok a családjogi-, fogyasztóvédelmi ügy, a fiatakorúak bűncselekményeivel kapcsolatos eljárás, valamint a lakhatással kapcsolatos ügyek száma. Ha egy polgári jogvita a rezervátumban élő indiánt érint (például gyakori a kereskedők által a rezervátumban élő indiánoktól való tartozás behajtására indított per), a Legfelsőbb Bíróság határozata alapján ilyen pert csak törzsi bíróság előtt lehet lefolytatni és állami bíróság előtt nem.¹⁵ Hasonlóképpen, a személyes kapcsolatok tekintetében elfogadott, hogy csak törzsi bíróságok tárgyalhatnak olyan ügyeket, mint például a rezervátumban élő indián gyermekek¹⁶ örökbefogadása ügyében indított perek, vagy olyan válási ügyek, amelyekben a vitában részt vevő egyik fél a rezervátumban élő indián. A törzsi bíróságok – a büntetőjogi joghatósági területtel ellentétben – a nem-indiánokat érintő bizonyos polgári jogvitákban is joghatósággal rendelkezhetnek. Ha egy nem-indián személy a törzssel vagy annak tagjaival valamilyen konszenzuson alapuló kapcsolatot létesít (például házasságot köt egy törzsi taggal, vagy szerződést köt a törzssel a rezervátumban végzett munka elvégzésére), és a kapcsolat során vita

¹⁴ Egyes esetekben mind a szövetségi bíróságok, mind a törzsi bíróságok vádat emelnek ugyanazon bűncselekmény miatt. Ezt az Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága megengedhetőnek ítélte. Ld. *United States v. Wheeler*, 435 US 313 (1978).

¹⁵ Ld. *Williams v. Lee*, 358 U.S. 217 (1959).

¹⁶ Ld. *Fisher v. District Court*, 424 US 382 (1976).

alakul ki, a törzsi bíróság dönthet a jogvitában. A törzs, mint közösség vagy egy indián természetes személy a jogvitát akár állami bíróság elé is viheti, ha úgy kívánja, bár a nem-indián valószínűleg csak a törzsi bíróság előtt indíthatna pert.¹⁷ Egy másik eset, amikor a törzsi bíróság gyakorolhat hatáskört egy nem-indián rezervátumon belüli tevékenységei felett, akkor fordul elő, amikor a nem-indián tevékenységei komoly hatással vannak a törzsre és annak tagjainak jólétére. Ilyen lehet például, ha egy nem-indián személy a rezervátum vizeit szennyezi, vagy ha családon belüli erőszakos cselekedetet követ el egy törzsi taggal szemben. Ezekben az esetekben a törzsi bíróság elrendelheti a nem-indián által elkövetett cselekmény beszüntetését vagy a családon belüli erőszak valamilyen módon történő megakadályozását, de a törzsi bíróság nem indíthat büntetőeljárást a nem-indián személy ellen. A törzsi bíróságok joghatóságának vannak olyan korlátai, amelyek a szövetségi jog alkalmazásából erednek. Például, a törzsi bíróságok nem tárgyalhatják az egyes indiánok érdekeltségeibe tartozó, a használatunkban lévő vagy számukra kiosztott földekkel, illetve a vagyonkezelésbe adott ingatlanokkal kapcsolatos ügyeket, mert ezeknek a földeknek és ingatlanoknak a tényleges tulajdonosa az Egyesült Államok kormánya, így szövetségi bíróság joghatósága alá tartoznak. Az ilyen ügyekben az eljárást az USA belügyekért felelős ügynökségeinek a közigazgatási bíróságai folytatják le. A törzsi bíróságok azonban dönthetnek az elhunyt indiánok személyes vagyonával (autók, bankszámlák stb.) kapcsolatos hagyatéki eljárásokban, vitákban, és eléggé gyakran tárgyalnak is ilyen ügyeket. A törzsi bíróságok nem tárgyalhatnak csődügyeket vagy az Egyesült Államok kormánya elleni pereket sem, mert az ilyen típusú ügyekre a szövetségi törvények vonatkoznak, amelyek tiltják a törzsi bíróságok hatáskörét.

A TÖRZSI BÍRÓSÁGOK SZEREPE A FELNŐTT ÉS GYERMEK ÁLDOZATOK VÉDELMEBEN

Az egyik terület, ahol a törzsi bíróságok létfontosságú szerepet játszanak az az erőszakos és egyéb személy elleni bűncselekmények áldozatainak- valamint a bántalmazott és elhanyagolás áldozatává vált gyermekek azonnali és permanens védelmét biztosító végzések kibocsátása. A legtöbb rezervátumban, ha egy személy családon belüli erőszak áldozatává válik vagy gyermekbántalmazás történik, a törzsi bíróság az egyetlen bíróság, amely jogosult az adott személy védelmét szolgáló végzés kibocsátására. A törzsi bíróság védelmet biztosító végzéseinek kibocsátására vonatkozó eljárások nagyon hasonlóak az állami bíróságok által alkalmazott eljárásokhoz. A legtöbb törzsi bíróságon vannak kitöltendő űrlapok, amelyeket az

¹⁷ Ld. *Three Affiliated Tribes of Fort Berthold Reservation v. Wold Engineering*, 467 U.S. 138 (1984)

ideiglenes, vagy más védelmet biztosító határozat elrendelése előtt ki kell tölteni. Az ideiglenes védelmi határozat kiadását és a meghallgatásról szóló értesítést követően a határozatot a törzsi vagy a BIA rendőrségnek adják át, hogy kézbesítsék a jogsértőnek. Ezt követően meghallgatásra kerül sor, amelyen az áldozat ügyvéddel, védővel vagy egyedül is megjelenhet. A meghallgatást követően, ha végleges -és nem ideiglenes - védelmi határozatot hoznak, annak másolatát elküldik a törzsi vagy a BIA bűnüldöző szerveinek, és néha más helyi bűnüldöző szerveknek is, ha az áldozat gyakran utazik a rezervátumon kívülre. Számos törzsi törvénykönyv szabályozza, hogy mikor kötelező elrendelni valaki letartóztatását és őrizetbe vételét a családon belüli erőszakkal összefüggő ügyekben, így ezek a kötelezően foganatosítandó rendelkezések lehetővé teszik az áldozat számára, hogy a jogsértést követően azonnali védelmet kapjon az elkövetővel szemben. A gyermekbántalmazási és elhanyagolási ügyek a törzsi bírósági ügyek másik fontos részét képezik. Sok rezervátumban a törzs saját gyermekvédelmi programot működtet, míg máshol a BIA vagy a megyei gyermekvédelmi programokkal koordinálja ezeket a szolgáltatásokat. Ha egy indián gyermeket elhanyagolnak vagy bántalmaznak, a bíróság vagy a törzsi törvénykönyv engedélyezheti, hogy egy bűnüldöző tisztviselő vagy szociális munkás a gyermek védelme érdekében sürgősen átvegye a gyermek felügyeletét. Az ilyen jellegű átvételt általában a törzsi bírósághoz benyújtott, sürgősségi elhelyezés iránti kérelem követi, amelyet csak egy meghatározott időre adhatnak ki, addig, amíg a gyermek szülei vagy gyámja idézésre meg nem jelenik a bíróságon egy meghallgatásra, ami alapján aztán eldöntésre kerül, hogy az áthelyezés folytatódjon-e vagy a gyermek visszakerüljön a régi helyére, esetleg rokonokhoz, másokhoz. Ha a sürgősségi helyzet továbbra is fennáll, és a gyermekvédelmi programban tevékenykedők úgy érzik, hogy további szolgáltatásokra van szükség, akkor ezt a tényt a törzsi bíróságok előtt e bizonyítékokkal kell bizonyítani ahhoz, hogy a bíróság megalapozottan dönteni tudjon. Sok törzs közösségként lép fel a gyermekek védelmében azzal, hogy a törzsi bíróságnak a törzs ún. rászorultsági és elhanyagolási kérelmet nyújt be. Sok törzsi bíróságon a törzsi ügyész egyben a bántalmazási és elhanyagolási ügyek előterjesztő tisztviselője is, míg más törzsi bíróságokon olyan személyek vannak, akik csak előterjesztő tisztviselőként szolgálnak. Ha a törzsi bíróságon van kirendelt védő, gyakran ez a személy képviseli a gyermek szüleit vagy gyámját. Sok törzsi törvénykönyv lehetővé teszi, hogy a gyermek számára egy pergondnokot nevezzenek ki, aki ezután a gyermeket képviseli a szülőkkel, gondozókkal szemben. Sok rezervátumban ez a személy egy önkéntes gyermekjogi képviselő, míg más rezervátumokban az indián gyermeknevelési gyakorlatot ismerő személy, aki segíthet a törzsi bírónak meghatározni, hogy mi a legjobb a gyermek számára. Ha a szülő vagy a gyám továbbra is elhanyagolja szülői kötelességeit, a törzsi

bíróság olyan eljárást folytat, amelynek keretében a szülői felügyeleti jogok korlátozhatók, esetleg el is veszítheti azokat a szülő és a gyermek örökbefogadhatóvá válik. Az ilyen típusú eljárások kevésbé gyakoriak a rezervátumokban, mivel általában a gyermeket a rokonai veszik gondozásba, és nem idegen családnál helyezik el.

TÖRZSI BÍRÓSÁGOK, ÉS MÁS BÍRÓSÁGI RENDSZEREKKEL VALÓ KAPCSOLATUK

Nagyon fontos, hogy a törzsi bírósági végzéseket más bíróságok, vagy a rezervátumon kívül is tiszteletben tartásuk, beleértve az állami és szövetségi bíróságokat is. Ez nem csak a törzs számára fontos, hanem a törzsi bírósági végzéssel rendelkező személy számára is alapvető fontosságú. Különösen akkor igaz ez, ha a személy biztonsága attól függ, hogy a végzést más bíróságok, hatóságok elismerik-e kötelező erejűnek vagy sem. Általában az állami és a törzsi bíróságoknak egymás határozatait mindenféle feltétel és eljárás nélkül el kell fogadniuk. Ide tartoznak a családon belüli erőszakkal kapcsolatos védelmi határozatok és a gyermektartási ügyekben hozott határozatok.¹⁸ Néhány állam azt is kimondta, hogy a törzsi bíróságok határozatait úgy és olyan módon kell elfogadni, mintha azokat egy külföldi bíróság hozta volna. Az államok többségében azonban a törzsek és az államok vagy elfogadják egymás határozatait valamilyen kölcsönösség vagy szabály, gyakorlat alapján, vagy nem. Sok állami bíróság nem érti a törzsi bírósági eljárásokat, és óvatos, amikor törzsi bírósági végzésekkel szembesül, mert úgy gondolja, hogy a törzsi bírósági rendszerek nem ugyanazoknak az előírásoknak felelnek meg, mint az állami bíróságok, és aggasztónak találják, hogy egyes törzsi bírák esetleg nem rendelkeznek jogi képzettséggel, ami okok miatt vonakodva fogatosítják az határozatokat. E problémák némelyikének megoldására számos államban törzsi-állami bírósági fórumokat hoztak létre, hogy az állami és törzsi bírák kapcsolatba léphessenek egymással, megismerhessék egymás munkáját, párbeszédet folytathassanak a saját és a másik fél bírósági rendszereiről.

¹⁸ Lsd 18 USC 2265 és 28 USC 1738B

ÖSSZEFOGLALÁS

Az indián törzsi bíróságok még az amerikai jogrendszeren belül is viszonylag kevésbé ismertek, elsősorban azért, mert az emberek nincsenek tisztában a hatáskörüikkel és eljárásaikkal. Mégis létfontosságú funkciókat látnak el a jog, a harmónia, a biztonság biztosítása terén az általuk kiszolgált rezervátumban élő közösségek számára. Teszik mindezt jóval kevesebb anyagi ráfordítás felhasználásával, mint a szövetségi és állami bíróságok, amelyekhez gyakran hasonlítják őket. A törzsi igazságszolgáltatásban tevékenykedők nem kétséges, hogy megérdemlik a lakosság, a polgárok tiszteletét.

BIBLIOGRÁFIA

CLINTON, Robert N. (et al.): *American Indian Law: Cases and Materials*, Michie Co., 1991.

HARRING, Sydney J.: *Crow Dog's Case: American Indian Sovereignty, Tribal Law and United States Law in the Nineteenth Century*, 1994.

VALENCIA-WEBBER, Gloria: *Tribal Courts: Custom and Innovative Law*, *New Mexico Law Review*, Vol. 24., Issue 2, 1994.